

Друштвено-економски аспекти специјалног рата

ВОЈНО ДЕЛО 6/1998.

Пуковник мр *Тодор Мирковић*

... У свим досадашњим ратовима економски чинилац је имао значајну улогу. Ратови су отпочињани и вођени, најчешће ради остваривања одређених економских користи: освајања подручја богатих стратегијским сировинама и материјалима, експлоатисања јефтине радне снаге, стицања повлашћеног положаја на међународном тржишту и слично.

До почетка 20. века, ратови су, у већем броју случајева, били „исплативи“. Агресор је, остварењем повољног стратегијског решења, по правилу, из ратних похода извлачио већу материјалну корист него што је утрошио у припреме за рат и његово вођење. Међутим, током овог столећа настају суштинске промене. Рат постаје „неисплатив“ из два основна разлога: *прво*, трошкови припреме, а нарочито вођења рата, и то не само општег нуклеарног него и тзв. малих и ограничених ратова, веома су високи; *друго*, огромна рушилачка и убојна моћ нуклеарног и савременог конвенционалног наоружања прети да уништи економске ресурсе пре него што би их победник, којега у евентуалном нуклеарном рату не би ни било, могао користити.

Ти разлику утичу на војне суперсиле и блокове у њиховом идеолошко-политичком конфронтирању и надметању за сфере утицаја да се уздржавају од непосредног оружаног сукобљавања. Међутим, у настојањима да избегну оружану конфронтацију, војне суперсиле се не одричу својих војно-политичких интереса и стратегијских циљева, који су претежно мотивисани економским разлозима – у стварању услова у другим земљама за сигурно и трајно коришћење стратегијских сировина за њихове потребе и потребе њихових савезника и у успостављању политичке и економске доминације над мањим и мање развијеним земљама, ради остваривања одређене економске користи путем неправне економске и друге сарадње.

Због очекиваних огромних разарања у евентуалном оружаном сукобу суперсила и блокова, као и због непопуларности и неисплативости оружане агресије на ванблоковске земље (што је најбоље показала војна интервенција САД у Вијетнаму, а и касније сличне интервенције у разним земљама и деловима света), војне суперсиле, теже да своје политичке интересе и стратегијске циљеве остварују коришћењем других, невојних средстава, од којих су економска, укључујући финансијска и техничка, од посебног, а понекад и пресудног значаја.

У читавом послератном периоду, велике силе, нарочито западне, често су користиле средства економског притиска и уцене ради остваривања својих политичких интереса и стратегијских циљева, што чине и данас. Ти притисци и уцене по свом циљу, облику испољавања, снагама које их спроводе и последицама које из њих произлазе добили су таква обележја да се данас често говори о *економском рату*, као посебном облику специјалног рата...

...Коришћење економских средстава специјалног рата у политичке и војне сврхе је разноврсно: ограничење, забрана и контрола увоза и извоза да би се ослабила економска и војна моћ противника; пружање економске, техничке и војне помоћи да би се остварило или учврстило савезништво; уцене и претње забраном, па и сама забрана даљег пружања економске, техничке и војне помоћи да би се земље-примаоци принудиле на послушност и одустале од мера и акција које нису у сагласности с политиком и стратегијом земље-испоручиоца; трка у наоружавању, њено наметање економско слабијим и мање развијеним земљама ради њиховог економског и војног слабљења; покушаји економског и технолошког потчињавања економски слабијих и мање развијених земаља, у чему посебну улогу имају мултинационалне и трансационалне компаније итд...

... Насупрот ограничењу, забрани и контроли извоза и увоза, економска, војна и техничка помоћ, коју велике силе пружају савезничким и пријатељским земљама, пре свега, ради јачања њихове војне моћи, доприносе развоју економских међународних односа иако у суженим оквирима. Главни даваоци такве помоћи су САД и СССР, а једним делом и остале блоковске земље, као и НР Кина.

Економску, техничку и војну помоћ водеће чланице блокова у првим послератним годинама пружале су претежно земљама с којима су имале уговоре о ступању у војно-политичке савезе (НАТО и ВУ), с циљем да се убрза њихово опорављање од ратних разарања и ојача њихова војна моћ, али и да учврсте своје позиције у тим земљама. Касније је та помоћ прерасла у разне облике економске, техничке и војне сарадње, укључујући испоруке наоружања и војне опреме, њихов заједнички развој, производњу и слично. Међутим, војне суперсиле су наставиле да пружају економску и војну помоћ и осталим, ванблоковским земљама и то оним чије су режиме подржавале. САД су нарочито пружале помоћ оним земљама које су својим геостратегијским положајем употпуњавале окружавање СССР-а и других социјалистичких земаља, а СССР ослободилачким покретима и земљама које су се постепено ослобађале колонијалне зависности. У пружању економске, техничке и војне помоћи укључила се већина индустријски развијених земаља, па и НР Кина.

Неразвијеним и земљама у развоју, економска, техничка и војна помоћ веома је потребна и корисна за убрзање њиховог економског развоја, технолошког напретка и за јачање њихове одбране, али само уколико није политички и војно условљена. Међутим, када ту помоћ

пружају велике силе малим и мање развијеним земљама, нарочито на бази билатералних аранжмана, што је најчешћи случај, онда је она скоро увек политички и војно условљена, тј. велике силе настоје да посредством „помоћи“ остваре војно присуство и политички утицај у земљама – примаоцима, да обезбеде контролу над стратегијски важним подручјима и приступ изворима стратегијских сировина.

Према томе, велике силе економску, техничку и војну помоћ пружају не само с циљем да се ојача економска и војна моћ земаља-примаоца, него (и пре свега) да се учврсти присуство и доминација даваоца помоћи у земљама које такву помоћ примају. Уколико се ово друго не оствари, односно када земља-прималац помоћи престане да следи политику даваоца помоћи, онда се предузимају санкције: обуставља се даље пружање помоћи и уводи се ембарго на испоруке наоружања, војне опреме и резервних делова...